

ikke uden talent. Den polstrede Ugle er et godt eksempel, og et eksempel til efterfølgelse. Den er netop kommet i nyt optryk (med moderne ud-

derefter udgiverens kommentarer. De er ofte befriende, altid vittige og i det store og hele drøbende for en holdning til kunsten, som ikke er

er paa bindet). Vi anbefaler den til to slags læsere: 1) læsere, som frygter lyrik, og 2) læsere, som skriver lyrik.

sund: Passiv ærbødighed. Paa den ene side viser antologien (bedre end nogen kronik), hvad det er de moderne digtere gør oprør imod hos

BERLINER BEITRÄGE ZUR SKANDINAVISTIK

Titel/
title: *Zurückbleiben. Tryk 1943–2001*

Autor(in)/
author: Erik M. Christensen

Kapitel/
chapter: »Een på brillen«

In: Christensen, Erik M.: *Zurückbleiben. Tryk 1943–2001*. Berlin: Nordeuropa-Institut, 2001

ISBN: 3–927229–04–0

Reihe/
series: Berliner Beiträge zur Skandinavistik, Bd. 6

ISSN: 0933-4009

Seiten/
pages: 389–402

Diesen Band gibt es weiterhin zu kaufen. This book can still be purchased.

© Copyright: Nordeuropa-Institut Berlin und Autoren.

© Copyright: Department for Northern European Studies Berlin and authors.

Een på brillen

Det er hver gang lige overraskende, hvor rædselsfuldt og vidunderligt H. C. Andersen skrev; men man kan godt forstå, at vor tids børn ikke bryder sig ret meget om ret mange af hans eventyr og historier.

Jeg blev bedt om at læse eller genlæse »Sneedronningen. Et Eventyr i syv Historier« (1845) og at skrive om det. Som jeg nu gik og varmede op til atter at lade mig traktere af den elskelige, frygtede klo med det undskyldende væsen, kom der til den ukristeligt ikke-troende en hilsen fra fremtidsbyen Berlin: »I kærlighedens lys«, en aktuel artikel af sognepræsten i kirkebladet for den danske menighed i den tyske hovedstad til læsning i september og oktober 1999. Hun skriver:

Det er en stor glæde her i livet at være omgivet af mennesker, som vil een det godt. Det er det allervigtigste – at vi har hinanden!

Det fortæller H. C. Andersen også om i eventyret »Sneedronningen«. I husker måske, at Kay i eventyret kommer til snedronningen, som giver ham et kys på panden. Det isner et øjeblik; men så er det forsvundet. Snedronningen kysser Kay endnu en gang. Med eet har han glemt alt dét, der betød noget for ham. Sin barndoms kærlighed, Gerda, bedstemoderen og roserne, som han elskede. Men eventyret slutter heldigvis godt – som de fleste eventyr! Kay husker igen alt dét, som gav hans liv indhold og tyngde. Livet er jo ikke blot tid, men også fylde. Livet er en kort stund her på jorden – derfor gælder det om at leve livet med indhold og fylde. Leve livet ved at give!

Kærlighedens liv er at give, og det gjorde Jesus selv i rigeligt mål. Jesus er dén, der sætter sit liv til og er dødens overvinder.

Den behandling har digteren godt nok fortjent for sin kristendom. Kirkens præst bruger sin lærdom, og hun får Jesus og den kristne kærlighedstanke agape ud. Man skal, som der står, leve livet ved at give. Hvad så med snedronningen? Giver hun ikke? Præsten skriver jo dog: »sneedronningen, som

giver ham et kys på panden«? Man skal måske ikke tage det skrevne så bogstaveligt? Skal man ikke?

Hvad er det i grunden, der foregår i det eventyr? »Dævelen« (49) har med hjælp af »vor Herre« (50) sat de glassplinter i omløb, som rammer barnet Kay i hjerte og øje. Derved fordærvs barnets barnlige kærlighed til den jævnaldrende Gerda. I stedet for det fattige barns rige følelse og spontane godhed dominerer nu den kritiske forstand. Kay lader sig snart hægte på Sneedronningens færd og derpå fængsle i hendes slot. Han er så godt som død i rationalitetens greb. Først Gerdas tårer til velkendt salme smelter isen i hans hjerte og græder splinten ud af hans øje. Barndomstiden er endelig forbi i den syvende og sidste historie, og som voksne mennesker drager de to med deres kærlighed ind i barndomshjemmet, begge med evnen til at blive som børn igen.

Sneedronningen selv er eventyrets billede på døden i livet, hjertets skindød i manglende evne til kristelig kærlighed. Kay er hos Sneedronningen død, så død, at han – som behersker tabellen – end ikke kan komme i tanke om ordet, der angiveligt kunne befri ham. Han lægger tålmodigt de allerkunstigste figurer i »Forstands Iisspillet« (74), men den figur, som kunne sætte ham fri – »det Ord: Evigheden« (74) – den kan han ikke lægge. Den bogstavfigur lægger, dansende af glæde, sig selv i sine bogstaver af is, da Gerda endelig har fundet Kay, og han nu holder sig fast til hende (75).

Vi lærer altså, at vi skal vogte os for det onde, som er det rationelt ukærlige, der fører ind i kulden og døden, hvor evigheden kan tabes af syne og gå i glemme. Det er den højeste fare i liv og død. Vi lærer, at vores nærmeste kan hjælpe os til at vinde over hjertets kulde trods forstandens tyranni og genvinde evighedsperspektivet. Den hjertelige, den som besejrer kulden, det er barnet Gerda, der til det sidste agerer med Bedstemoder-bibelordets ret: »uden at I blive som Børn, komme I ikke i Guds Rige!« (76). Det er næsten Matthæus 18,3: »uden I omvende Eder, og blive som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige« (overs. 1819). Gerda omvender Kay, må vi forstå.

Alt dette giver sig selv inden for H. C. Andersens velkendte, optimistisk dualistiske, tidstypisk evighedsforpligtede kristendom i al dens pinlighed. Pornøjelsen ligger endnu – til belønning for den voksne læser – i Gerdas besværligheder, der endog berører os pornografisk pædofilt, hvis vi har den rette splint eller bjælke eller lille muffe i øjet eller på brillen. Vi behøver ikke at skatte til Freud og hans lærde kendere i denne sag. Martin Lotz har forlængst skrevet udførligt om eventyret i »Psykoanalytiske essays om H. C. Andersen« uden at sige, at han ser, hvad jeg vil se. Tro ikke, at jeg interesserer mig for digterens seksualliv. Jeg taler om min læsning, og jeg overlader initiativet til min læser uden på nogen måde at forsøge en fuldstændig registrering af tekstens tvetydigheder om »En lille Dreng og en lille Pige« (50), der i vinterens midte lærer at se til hinanden gennem »et deiligt Kighul, saa rundt, saa rundt« (51).

Kay er »halv afklædt« (51), da han første gang fristes ud af stuen i vintermørket i sneen til et fremmed, vinkende, sneklædt »Fruentimmer« (52) med øjne »som to klare Stjerner« (ibid.). Vi véd, at Kay uden for sit vindue har en lille have »høit oppe i Tagrenden over alle Etagerne« (ibid.), en have som vinteren lukker for Gerda og ham. Havde han nu søgt ud til dette fruentimmer, så var det vel blevet til et hurtigt fald, tænker man gysende og fromt. Gerda og Kay går nemlig om vinteren forsigtigvis ad trapperne ned og op til hinanden, »de mange Trapper« (51). Dem handler eventyret om, på sin vis. Fruentimmeret vinker, men hun forskrækker ham blot den vinternat, og han springer ned på gulvet. De fattige børn har imidlertid om sommeren roser højt deroppe i deres taghave, skønt de synger fromt, at »Roserne voxer i Dale« (52); de har så til gengæld billedbogen med dyr og fugle i deres hænder, og Kay rammes i hjerte og øje (ibid.). Han bliver hensynsløst kritisk, og han river næsten dyrisk roser af. Det ender galt. Sneedronningen tager ham:

»Vi ere komne godt frem!« sagde hun, »men er det at fryse! kryb ind i min Bjørnepels!« og hun satte ham i Slæden hos sig, slog Pelsen om ham, det var, som om han sank i en Sneedrive.

»Fryser Du endnu!« spurgte hun, og saa kyssede hun ham paa Panden. Uh! det var koldere end Iis, det gik ham lige ind til hans Hjerte, der jo dog halv var en lisklump; det var, som om han skulde døe; – men kun et Øieblik, saa gjorde det just godt; han mærkede ikke mere til Kulden rundt om.

[54]

Hun åbner sin pels, slipper ham ind og kysser ham til glemsel af hans andre kvinder, den lille Gerda og den gamle bedstemor, og dem alle der hjemme:

»Nu faaer Du ikke flere Kys!« sagde hun, »for saa kyssede jeg Dig ihjel!«
[ibid.]

Han finder hende smuk, klog, dejlig, »for hans Øine var hun fuldkommen« (ibid.), men hun smiler kun af hans tilbud om hovedregning. Han ser på månen »den lange, lange Vinternat; om Dagen sov han ved Sneedronningens Fødder« (55). Voksen lyst, tvetydig Sneedronning og barnlig elskov. Her tager Gerda fat.

Det er den lille pige, som søger sin lille dreng. Historien er om den rette kærlighed, og kun den voksne, som er skyldig i seksuel viden, kan læse, at der er seksualitet på tale på alle trin. Solen er Gerdas store hjælper i naturen, dette varieres i så mange former, at jeg ikke behøver at pege på de enkelte forekomster. Med våren tager »Solskinnet« (55) først til orde og skænker Gerdas kærlige sorg over Kays forsvinden tro og håb. Hun tager sine »ny røde Skoe« (ibid.) på, og med ihærdighed ofrer hun dem (kan læseren læse?) til floden, der som det store billede på tiden tager imod dem, »det Kjæreste hun havde« (ibid.), og hun sidder i den drivende båd »ganske stille i de bare Strømper« (56). De mænd, hun længe efter råber til fra floden, er bare af træ, »Træ-Soldater« (ibid.), som ikke kan noget; men Gerda råber højere, og så kommer den gamle kone med solhatten. Her oplever barnet barnligt, en sommer, den rene ophævelse af tiden. Den gamle kone tryller tilmed sine rosentræer ned i jorden, for at de ikke skal minde Gerda om Kay og således vække hende til tiden. Men på sin solhat har hun jo, hun som er selve sommersindet, der rigtig har længtes efter sådan en sød lille pige (57), blomsterne malet, »og just den smukkeste der var en Rose« (58). Gerda har vidst, at hun savnede en bestemt blomst, men ikke hvilken. Nu véd hun det, og længslen bliver bevidst, træet skyder op af jorden, det genopstår formelig under hendes tårer, »og Gerda omfavnede det, kyssede Roserne og tænkte paa de deilige Roser hjemme og med dem paa den lille Kay« (ibid.).

Roserne véd, at Kay ikke er død, han var jo ikke nede i jorden, og Gerda spørger nu blomsterne i den evige sommerhave. Ingen af dem tænker ud over sig selv. Det gør jo konen med solhatten heller ikke »en ond Trolde var hun ikke, hun troldede bare lidt for sin egen Fornøjelse« (57). Men blomsterne fortæller, uden at vide det, hårrejsende ting om livets alvor, da Gerda spørger dem om Kay. Ildliljen beretter faktisk om vanvittig smerte, om hindu-konen på bålet for hende selv og den døde mand, hun, som tænker på sin elsker med de brændende øjne blandt dem i kredsen om bålet. »Det forstaaer jeg slet ikke!« siger den lille Gerda (58), og allersænkest på det punkt i eventyret må den voksne læser komme til sig selv og læse bag om barnet. Convolvulus (snerle) er da også som liljen dybt bæger-åben, og også den fortæller om kvindelig længsel, »hvor rasler den prægtige Silkekjortel« og »Kommer han dog ikke!« – udråbstegn (59). »*Sommergjæk*« kalder eventyret vintergjæk, der lader drengen gynges med pigerne, blæse sæbebobler og narre den »lille sorte Hund« (ibid.), der falder arrig som en lille satan fra brædtet, mens boblerne brister – en erotik som en leg, som hunden vil med i; hvorimod hyacinterne minder om søvnen og døden efter at de »tre deilige Søstre« (ibid.) har danset ved den klare sø i måneskin, ind i en nekrofil, en sødt duftende ligkiste, som endelig smørblomsten – »Du er en lille klar Sol!« sagde Gerda (60) – fordriver: »den fattige, kjønne Tjenestepige, kom hjem et kort Besøg« (men i manuskriptet står »fra et kort Besøg«, ibid.) og kysser Bedstemor. Pinseliljen slutter af. Den beundrer, som en lille danserinde, »halv klædt paa« (60), sin egen duft: »Benet i Veiret!« og »jeg kan see mig selv! jeg kan see mig selv!« (61). Gerda bryder sig ikke om det og vil ikke have det fortalt, men læseren vil, måske, og Gerdas små fødder er ømme og trætte.

Snart kysses igen. Måske har kragen set Kay. Gerda »havde nær klemte Kragen ihjel, saaledes kyssede hun den« (62). Kragen tager fejl, men han fremmer sagen. Kragen fører Gerda helt ind i ægtesengen, hvor hun af prinsen får hans plads hos prinsessen; dog prinsen er ikke Kay, skønt dejlig, munter, god. Nu er Gerda på mandens plads og i den forkerte ægteseng. »Krage søger Mage« (ibid.) siger fortælleren, og kragen har naturligvis også en kæreste i dette voldsomme eventyr med et rasende driftsliv ude og inde. Prinsen får prisen ved at være »freidig« over for prinsessen, der sidder på »en Perle« (64). Den associeret anatomiske detalje går her i det groteske, »en Perle, saa stor som et Rokkehjul« (ibid.), selve tidens og nornens logo (rokken)

er i dette eventyr om tid og evighed i kristen kærlighed og truende seksualitet det rette billede på det, som prinsessen sidder på. Gerda kommer siden ind til sagen gennem »en Bagdør, der stod paa klem« (65):

O, hvor *Gerda*s Hjerte bankede af Angest og Længsel! det var ligesom om hun skulde gjøre noget Ondt, og hun vilde jo kun have at vide, om det var lille *Kay* [...]. [65]

Hun oplever de prinse-prinsesselige drømme, og hvilke:

»Jeg synes her kommer Nogen lige bag efter!« sagde *Gerda*, og det susede forbi hende; det var ligesom Skygger hen ad Væggen, Heste med flagrende Manker og tynde Been, Jægerdreng, Herrer og Damer til Hest.

»Det er kun Drømmene!« sagde Kragen, »de komme og hente det høie Herskabs Tanker til Jagt, godt er det, saa kan De bedre betragte dem i Sengen. [...]« [ibid.]

Man tror ikke, at det kan blive frækkere, men se:

[...] midt paa Gulvet hang i en tyk Stilk af Guld to Senge, der hver saae ud som Lillier: den ene var hvid, i den laae Prindsessen; den anden var rød, og i den var det at *Gerda* skulde søge lille *Kay*; hun bøiede eet af de røde Blade tilside og da saae hun en bruun Nakke. [66]

»Prindsen lignede ham kun paa Nakken«, »Og Prindsen stod op af sin Seng og lod *Gerda* sove i den, og mere kunde han ikke gjøre. Hun foldede sine smaa Hænder«, »Og hun fik baade Støvler og Muffe« (ibid.). Hun kører bort i en ny karet af purt guld, ikke siddende på en vældig prinsesse-perle, men i sandhed meget bedre, for »i Sædet vare Frugter og Pebernødder« (67); og hun forsvinder for kragens øjne i »Vognen, der straaede, som det klare Sol-skin« (ibid.).

Hermed er vores lille Gerda blevet så stor, så nær ved at udfolde al sin givne varme i hele registret af sjælens og kroppens kærlighed, der banker og banker på og vil frem, ud af læserens syndige tanker og ind i pigens klare bevidsthed, men »De kjørte gennem den mørke Skov« (ibid.), og nu kommer det værste. Det er historien om røverpigen. Prinsen gav Gerda sin plads. Hun forlod den rolle ret smertefrit grædende; men nu skal hun møde en pige, der selv er i

rollen som dreng, og som ganske udtrykkeligt fører kniv. Gerda skal være i den knivs vold:

»Hun skal lege med mig!« sagde *den lille Røverpige*. »Hun skal give mig sin Muffe [...]«. »Jeg vil ind i Karreten!« [ibid.]

Hun er »stærkere, mere bredskuldret« (68), hun tager Gerda om livet og siger »Du er sagtens en Prindsesse?« (ibid.):

[...] og saa tørrede hun *Gerda's* Øine og puttede saa begge sine Hænder ind i den smukke Muffe, der var saa blød og saa varm. [ibid.]

Det er ikke muligt at tage fejl. »Du skal sove i Nat med mig« (ibid.) siger røverpigen, griber en due, holder den ved benene, ryster den, så den slår med vingerne:

»Kys den!« raabte hun og baskede *Gerda* med den i Ansigtet. [...] trak en lang Kniv ud af en Sprække i Muren og lod den glide over Rensdyrets Hals; det stakkels Dyr slog ud med Benene, og Røverpigen lo og trak så *Gerda* med ned i Sengen. [...] »Nu skal Du ligge stille!« sagde Røverpigen, »ellers faaer Du Kniven op i Maven!« [68-69]

Det er hårdt. I læserens øjne får lille Gerda næsten alt, hvad der kan ligge på hende. Alligevel insisterer fortællingen på hendes absolutte, urørlige, urørt aseksuelle barnlighed. Røverpigen binder hende fast til rensdyret, på en lille pude, betænksomt, giver hende støvlerne tilbage og – hvad vil man mere? – beholder muffen: »den er altfor nydelig!« synes hun (70). Fortællingen vil hidse os op til de værste overgreb, hvad læseren aldrig har forestillet sig i sin vildeste tanke, det skal hun/han nu gennemleve som sin egen fantasi for at *Gerda's* gigantiske, for os groteske hjertets uskyld, skal lyse som den eneste ene perle. Som Finnekonen, der »selv gik næsten ganske nøgen« (71) får det sagt:

Hun maa ikke af os vide sin Magt, den sidder i hendes Hjerter, den sidder i, hun er et sødt uskyldigt Barn. [72]

I den syvende og sidste historie har hun grædt sin lille Kay fri af is og glas. Han forløses i hendes og i sin egen gråd, børnenes orgasme, som læseren vel

– først i vor tid kan det siges udtrykkeligt – skal dele med sine tårer og sin vision i tid og evighed og sex og kærlighed:

Og *Gerda* kyssede hans Kinder, og de bleve blomstrende; hun kyssede hans Øine, og de lyste som hendes, hun kyssede hans Hænder og Fødder, og han var sund og rask. Sneedronningen maatte gjerne komme hjem: hans Fribrev stod skrevet der med skinnende listykker.

Og de toge hinanden i Hænderne og vandrede ud af det store Slot; de talte om Bedstemoder og om Roserne oppe paa Taget; og hvor de gik, laae Vindene ganske stille og Solen brød frem [...]. [75]

Der sad de begge to Voxne og dog Børn, Børn i Hjertet, og det var Sommer, den varme, velsignede Sommer. [76]

Således slutter eventyret så lykkeligt.

* * *

Ledemotivisk har kærlighedens blomst fungeret, roserne, og med dem citatet fra salmen, som *Gerda* havde lært:

»Roserne voxer i Dale,
Der faae vi Barn-Jesus i Tale!« [52]

Med dette rim udløser *Gerda* også den forløsende gråd (75), og med samme rim slutter eventyret (76). Påfaldende fastholder eventyret, at salmen (digtningen) hjælper børnene hjem til deres egne roser »høit oppe i Tagrenden over alle Etagerne« (52): »Roserne fra Tagrenden blomstrede ind af de aabne Vinduer« (76). De skulle jo vokse i dale; men vi er »Inde i den store By« (50) med *Kay* og *Gerda*, og eventyret lærer os således alt i alt, hvor farligt det er at være dér, hvor fremtiden lurar på os. Farligt for barnet, som skal få forstand, farligt for alle i tiden.

Og det er jo sandt nok, eftersom ikke blot H. C. Andersens fremtid var storbycivilisationens tid med stedse stigende faldhøjde til roser, som vokser i dale. Tilmed sandt nok, eftersom døden venter os bag civilisation og natur, sommer og vinter, barndom og voksenalder, sex og kærlighed. Venter os alle med tiden, med eller uden evighed.

* * *

Jeg har ovenfor skrevet, og jeg mener det virkelig, at den lille Gerdas asekuelle uskyld er grotesk. Den er det, fordi den – efter alt hvad vi mener at vide om børn – er fuldkommen urealistisk. Og den er det, fordi den fremhæves så stærkt insisterende, så overtydeligt i hårrejsende konfrontationer med seksuelle allusioner, situationer og provokationer af barnet og/eller eventyrets læser, så at læseren til tider ikke kan tro sine egne øjne. Gerda i sommerlandet, tag den:

Gerda sprang af Glæde, og legede, til Solen gik ned bag de høje Kirsebærtræer, da fik hun en deilig Seng med røde Silkedynner, de vare stoppede med blaae Violer, og hun sov og drømte der saa deiligt, som nogen Dronning paa sin Bryllupsdag. [57]

Hvad skal denne suggestive bryllupsdag andet end at bringe den voksne læser en hilsen fra et vel overstået møde med praktiseret seksualitet for glade, voksne, ubekymrede mennesker, der på den dag for første gang er indtrådt i så dyb erfaring? Og hvordan er det rimeligt at sammenligne netop den slags mennesker med netop dette patenteret eventyrligt asekuelle barn? Er det måske muligt, at eventyret overdriver Gerdas herskende egenskab ind i det groteske for i sine allusioner, situationer og provokationer at dementere det dybt forløjede billede af barnet og dermed den giftige, kristelige livsforståelse, som det drejer sig om?

Man kan jo se, at der er noget galt:

Roserne blomstrede den Sommer saa mageløst; den lille Pige havde lært en Psalme, og i den stod der om Roser, og ved de Roser tænkte hun paa sine egne; og hun sang den for den lille Dreng, og han sang den med:

»Roserne voxer i Dale,
Der faaer vi Barn-Jesus i Tale!«

Og de Smaa holdt hinanden i Hænderne, kyssede Roserne og saa ind i Guds klare Solskin og talte til det, som om Jesusbarnet var der. Hvor det var deilige Sommerdage, hvor det var velsignet at være ude ved de friske Rosentræer, der aldrig syntes at ville holde op med at blomstre. [52]

Det er én ting, at børnene klart pointeret befinder sig i en illusion. De er jo ikke i »Dale«, men »høit oppe i Tagrenden over alle Etagerne« (ibid.), og de taler til solskinnet »som om« Jesusbarnet var der, og træerne vil jo en dag holde op med at »syntes«. Det kan så være en frugtbar illusion, eller en ufrugtbar og farlig illusion eller en række af temporære illusioner, som fører lige luket ind i Kays desillusion (eventyrligt eventyrliggjort og bortforklaret som glassplint i hjerte og øje).

Det er en anden ting, at Gerda faktisk citerer salmen forkert. Den rigtige ordlyd på stedet om roser i dale er denne i strofe 8 af Brorsons salme:

Ach søger de nedrige steder,
I støvet for Frelseren græder,
Saa faae I vor JEsu i tale,
Thi roserne voxe i dale.

[Bd. I (1951) 42]

Men det kan selvfølgelig være, at Gerda kender en anden salme, som vi ikke kender, men som hun citerer korrekt. Hvem véd? Eventyret nævner jo ikke Hans Adolph Brorsons navn. Dog kender enhver voksen, dansk eller norsk læser på Andersens tid »Den yndigste Rose« (1732), og stedet her skurrer alvorligt. Det netop citerede fra eventyrets side 52 med den korrupte strofe er det sidste tekststed i »Sneedronningen«, før Kay rammes i hjerte og øje. Hvem véd, hvad dét kan betyde? – Det kunne for et eventyrligt sind se ud, som om eventyret her på denne måde gør selve teksten sakrosankt, d.v.s. hellig og ukrænkelig: salmen citeres forkert, derpå indtræffer den magiske ulykke, illusionerne hersker: glassplinten får indgang. Vi skal måske vogte os for at tro, at tekster kun er tryksværte på papir, salmer kun kønne rim (og eventyr so-oder-so kun for de bevidstløse små)? Her er det alvor, alvor i liv og død! Pas på! Forstå! Men gør det nu med hjerte og forstand!

Hvordan det nu er, i eventyrets slutning sker der noget, som – i mine øjne – endegyldigt undergraver den lille Gerdas søde rolle som muligt paradigme. Her er det faktiske: revolutionen, verdenshistorien til hest, hvis ikke man skulle have sanset det før:

Og de første smaa Fugle begyndte at qviddre, Skoven havde grønne Knoppe, og ud fra den kom ridende paa en prægtig Hest, som *Gerda* kjendte (den havde været spændt for Guldkarreeten) en ung Pige med en skinnende rød Hue paa Hovedet og Pistoler foran sig; det var *den lille Røverpige*, som var kjed af at være hjemme og vilde nu først Nord paa og siden af en anden Kant, dersom hun ikke blev fornøiet. Hun kjendte strax *Gerda*, og *Gerda* kjendte hende, det var en Glæde.

»Du er en rar Fyr til at traske om!« sagde hun til lille *Kay*; »jeg gad vide, om Du fortjener, man løber til Verdens Ende for din Skyld!«

Men *Gerda* klappede hende paa Kinden, og spurgte om Prinds og Prindsesse.

»De ere reiste til fremmede Lande!« sagde *Røverpigen*.

»Men Kragen?« spurgte den lille *Gerda*.

»Ja Kragen er død!« svarede hun. »Den tamme Kjæreste er bleven Enke og gaaer med en Stump sort Uldgarn om Benet; hun klager sig ynkeligt og Vrøvl er det Hele! – Men fortæl mig nu, hvorledes det er gaaet Dig, og hvorledes Du fik fat paa ham!« [75-76]

Og så fortæller *Gerda* og *Kay* begge to; og de fortsætter hjem, hvor de kom fra.

* * *

Den dejlige, tekstkritiske udgave af H. C. Andersens eventyr, som vi alle bruger, er uundværlig. Men ingenting er hævet over kritik, og her må det anmærkes, at der af mig undervejs er fundet en fejl i udgaven. Det hedder nemlig om salmecitatet:

Roserne ... Tale] citat fra H. A. Brorsons Den yndigste Rose er funden (1732; Den danske Salmebog nr. 98) i den i Pontoppidans Psalme-Bog (1740) optagne version; [...].

[Bd. VII (1986) p. 94]

Men Pontoppidans bog (1740) har ikke strofen som Erling Nielsen ved Flemming Hovmann vil. Hos Pontoppidan hedder det nemlig i salme nr. 23, p. 19:

8. Ach! søger de nedrige
steder, I støvet for Frelse-
ren græder, Saa faae I
vor JEsu i tale, Thi ro-
serne voxe i dale.

Det er ganske vist. Jeg har det fra Statsbiblioteket i fotokopi. Altså er citatet i eventyret åbenbart H. C. Andersens egen variant. Hvorfor gør han nu det? Fordi det passer fortællingen bedre, eller i grunden kan være det samme?

* * *

Jeg har ikke talt om hvert ord i eventyret eller om alt, hvad eventyret implicerer nu og i gamle dage; men er der mening i »Sneedronningen« som helhed? Ja, det finder jeg.

Meningen i og med »Sneedronningen. Et Eventyr i syv Historier« (1845) – som helhed – er, at verden er forfærdelig. Liv og verden kan overkommes for en tid ved overvejning af den rå virkelighed med eventyr og eventyrligheder, men verden er i virkeligheden i al væsentlighed som blomsterne fortæller. Hver blomst står i solen og drømmer »sit eget Eventyr eller Historie« (58), ingen anden og ingen udvej; og barnet, vores lille Gerda, kan ikke klare det:

»Det bryder jeg mig slet ikke om!« sagde *Gerda*. »Det er ikke noget at fortælle mig!« og saa løb hun til Udkanten af Haven. [61]

Gerda får givet at leve i et eventyr, der lader hende få, hvad hun ønsker sig. Hun ønsker sig den eventyrlige barnlighed, som evangeliets ord forlanger. Hun betaler den pris, at hun ikke som voksen rykker ud imod verden, men ind til sin bedstemor og altankasserne. Modbilledet er Røverpigen, der har den revolutionære hue på hovedet, en hest mellem benene og »Pistoler foran sig« (75). Men begge piger lever i et eventyr, der påstår, at verden er stedt i kamp mellem »Dævelen« (49) og »*vor Herre*« (50). En sådan kamp spiller som bekendt en rolle i kristen tro, og i kristen tro er »*vor Herre*« den, som har lavet det hele, og som véd, hvad menneskene har fortjent. Da Gerda til slut spørger Røverpigen, hvordan det går med de eventyrlige hjælpere, som vi lærte at kende, får hun, som vi véd, besked: »Vrøvl er det Hele!« (76). Det ryster ikke Gerda og hendes Kay:

Og *Kay* og *Gerda* saae hinanden ind i Øiet, og de forstode paa eengang den gamle Psalme:

»Roserne voxer i Dale,
Der faaer vi Barn-Jesus i Tale.« [76]

Men »den gamle Psalme« er, som vi véd, en lille digtning over et forlæg, og selv er den ikke ældre end eventyret. Eventyrlig er den, som »Sneedronningen« fra først til sidst:

Der sad de begge to Voxne og dog Børn, Børn i Hjertet, og det var Sommer, den varme, velsignede Sommer. [76]

Dejligt, så længe det varer? Det er rimeligt nok, at eventyret har navn efter døden i eventyret.

* * *

Kan H. C. Andersen dengang have læst sit eventyr »Sneedronningen«, som jeg her har forsøgt? Det kan vi undersøge, hvis vi stiller nærværende forsøg sammen med, hvad vi ellers véd, eller kan skaffe os at vide, om hans tids sprog og verden, om tekstens tilblivelse, om Andersens liv og forfatterskab iøvrigt, om eventyrigenren og om guldalderen som litteraturhistorisk periode.

Hvis man kan tillade sig at foregribe en så omfattende undersøgelses resultater, så er det min formodning, at H. C. Andersen og enkelte andre i datiden har kunnet læse »Sneedronningen« stort sét sådan, som jeg ovenfor har udlagt eventyret, og at det for H. C. Andersen har været en både knugende og befriende læsning, så sandt som sandheden om tingenes tilstand ikke altid er let at bære, men uomgængelig som forudsætning for pålidelig orientering.

* * *

Litteratur

- H. C. Andersens Eventyr. Kritisk udgivet efter de originale Eventyrhefter med Varianter ved Erik Dal og Kommentar ved Erling Nielsen, bd. I-VII, København 1963-1986.
- H. C. Andersen, »Sneedronningen. Et Eventyr i syv Historier« (Nye Eventyr. Første Bind. Anden Samling, 1845), i ovenstående, bd. II (1964), p. 49-76; kommentar efter forarbejder af Erling Nielsen udarbejdet af Flemming Hovmann, bd. VII (1990), p. 91-98.

- Hans Adolph Brorson, »Den yndigste rose er funden«, *Samlede Skrifter ved L. J. Koch*, (bd. I-III, 1951-1956), bd. I (1951), p. 40-42.
- Erik M. Christensen, »H. C. Andersen og den optimistiske dualisme«, i *Andersen og verden. Indlæg fra den Første Internationale H. C. Andersen-Konference 25.-31. august 1991. Red. Johan de Mylius o.a.*, Odense 1993, p. 177-191.
- id., »Hans Christian Andersen as a Religious Fastboiler in Per Olov Enquist«, i *Hans Christian Andersen A Poet in Time. Papers from the Second International Hans Christian Andersen Conference 29 July to 2 August 1996. Ed. Johan de Mylius a.o.*, Odense 1999, p. 137-148.
- Vibeke Breidahl Hemmert, »I kærlighedens lys«, *Christianskirken. Kirkeblad for den danske Menighed i Berlin*, Berlin september 1999, p. 1-2.
- Martin Lotz, *Eventyrbroen. Psykoanalytiske essays om H. C. Andersen*, København 1988.
- Erik Pontoppidan, *Den nye Psalme-Bog, udi hvilken findes ey allene de Psalmer, som udi den forordnede Kirke-Psalme-Bog af D. Kingo have været samlede, men ogsaa mange andre udvalgte Psalmer*, 1740.
- »Det nye Testament. Den reviderede Oversættelse af 1819«, i *Bibelen, det er: den ganske Hellige Skrifts Bøger*, Bibelselskabet for Danmark, København 1888.

[2000]